

II, beiden gelegen in het *Tafel-dal*. Het Vlek
 Hoofdst. is van het Zeestrand af tot aan de Vallei toe
 uitgestrekt, waar de fraaye Kompagnies Tuin
 is. Het is groot en regelmatig bebouwd; de
 straten zyn wyd, en het bevat meer dan twee-
 honderd schoone huizen. De meesten dier
 huizen zyn ruim, en van tighelsteen ge-
 bouwd; van voren hebben zy een groot plein,
 en van agteren aangename tuinen. In alles
 vindt men 'er veel van de Hollandfche net-
 heid, en de Gebouwen hebben een zeer fraai
 voorkomen. Ondertusfchen hadden de mees-
 te huizen voordezen maar eene verdieping,
 thans hebben zy 'er meestal twee, en som-
 migen zelfs drie verdiepingen. Zy zyn
 flegts met riet gedekt, en men gebruikt 'er
 maar zelden fteen voor de daken, uit hoof-
 de van de Valwinden, die fomtyds in deze
 ftreek heerfchen. Aan weerzyde der straten
 had men voordezen luifels gemaakt, welke
 hun, die op weg waren, wanneer het regende,
 gelegenheid gaven om te fchuilen; doch
 men vond dat dezen vele ongemakken en ge-
 varen veroorzaakten, waarom zy, op last
 der Regeering, zyn afgebroken. De Matrozen
 en Hottentotten ftonden telkens onder de-
 zelve te rooken, en door hunne onvoorzig-
 tigheid werd zeer dikwyls brand verwekt.
 De Overheid heeft ook gezorgd om den
 overlast, dien men van tyd tot tyd op de
 ftraaten van de Matrozen en Hottentotten
 te wagten had, uit den weg te ruimen.
 Dewyl zy zich niet van tabak rooken ont-
 houden wilden, is hun verboden geworden
 zulks op den gemeenen weg te doen, welk
 ver-

verbod meermalen vernieuwd is. Allen, II. welke men vindt dat 'er tegen aangaan, worden aan een paal gebonden en streng ge- Hoofdst. geesfeld — Wy moeten nog aanmerken, dat de voornaamste Gebouwen op de zogenaamde Heerengragt staan, die met Eikenboomen beplant is aan eene foort van Kanaal, het welk met eenen Hoek omloopt. In de laatste dertig jaren is het Vlek merkelyk uitgelegd, en met vele straten vermeerderd, zodat het zich thans tot aan den Tafelberg uittrekt.

Om te oordeelen welke veranderingen ten goede, van tyd tot tyd, aan de Kaap zyn ingevoerd, heeft men onder anderen in acht te neemen dat, toen de Hollanders zich eerst aan de Kaap neergezet hadden, de Godsdiens- Plaats des Gods- dienstoe- feningen voor de stiging van de Kerk. verrigt werd in eene grote zaal, die voor de woning van den Gouverneur gebouwd was, en tot Raadkamer voor de hoogste Kollegien diende. In eenen hoek van dezelve hadden den Predikstoel zoo gesteld dat allen, die in de vergadering tegenwoordig waren, den Predikant in het gezigt hadden. Voor de zaal en op den trap aan den ingang, stond altyd een van des Gouverneurs lyfwagten, om toe te zien dat, gedurende de Godsdiens- oefeningen, buiten de zaal geene ongeregelde heden bedreven werden. — Toen egter de burgery van dag tot dag sterker werd, en de zaal voor de grote menigte van menschen té klein geworden was, begreep de Regering de noodzakelykheid om een Kerk te stigten, in welke de Godsdiens- dienst altyd zoude kunnen waargenomen

II worden. Derzelver grondslagen zyn door
 Hoofdft. den Heer Gouverneur *Simon van der Stell*
 Stigting gelegd, en zy is door zynen zoon, den Heer
 van de *Willem Adriaan van der Stell*, voltooid ge-
 Kerk. worden. Rondom dezelve is een hooge en
 dikke muur opgehaald, verftrekkende de

Het Kerk hof, en
 wie op
 het zelve
 begraven
 worden. Kerkhof, waar men de dooden begraaft,
 schoon zy egter niet allen, zonder onder-
 fcheid, hier ter aarde besteld worden. Het
 dient alleenlyk tot eene begraafplaats van de
 voornaamfte Bedienden der Maatschappye,
 als mede van de Burgers- en derzelver kin-
 deren. — Die op het een of ander fchip
 van de Kompagnie ter dezer plaatse over-
 lydt, zonder'er in bezetting gelegen te heb-
 ben, en hier wil begraven worden, moct
 eene fom van vyftig Guldens betalen, mids
 dat hy een Hollander zy. Van luiden, die
 tot eenige andere Europifche Natie behoo-
 ren, wordt, ter verkryginge van dit voor-
 regt, het dubbel van de gemelde fomme af-
 gevorderd.

De geringer Bedienden der Maatschappye,
 die hier fterven, worden, al hebben zy
 'er in bezetting gelegen, op dit Kerk-
 hof niet gelegd, indien zy de 50 Guldens
 niet kunnen betalen. Voor dezen is eene
 andere plaats tusfchen de ftad en de Vesting,
 aan den kant van den Tafelberg, alwaar zy
 nevens de flaven van de Maatschappye, en
 de Boeren begraven worden. — Op dit
 Het Kos- Kerkhof ftaat een huisje, het welk tot eene
 ters huis. woning voor den Koster gefchikt, en,
 schoon niet heel hoog zynde, egter ruim ge-
 noeg

noeg is om hem met zyne familie te huisvesten. Midden op het Kerkhof staat de gemelde Kerk, welke de gedaante van een kruis heeft. De muur van het kerkhof is omtrent 10 of 12 voeten hoog, en de Kerk is veel hooger, zodat men dezelve, te meer omdat zy van buiten wit en zindelyk gehouden wordt, uit de haven bescheidelyk zien kan. Aan de benedenste zyde, naar het strand toe, is een Tooren van middelmatige hoogte, die op de fondamenten van den Kerkmuur gebouwd, en niet spits, maar van een rieten dak, even als de meeste huizen en de Kerk zelve, voorzien is. In dezen Tooren hangen twee middelmatige Klokken, die nooit geluid worden dan op Kerktyden.

Men kan van het Kerkhof door twee Poorten in de Kerk komen. Dezelve is voorzien van grote Glasramen, en heeft vier Gevels, in twee van welken, aan het zuiden namelyk en aan het Noorden, de Deuren zyn, met schoone Portalen, rood en wit gemarmerd. Van binnen steunt het Dak op vier pilaren, die tamelyk dik zyn; en men heeft 'er Gestoelten voor den Gouverneur, den Raad, de Leden der Regeringe, en de aanzienlykste Burgeren. De Predikstoel, die van Hout en fraai gewerkt is, heeft een Kap, welke op Pilasters rust. Voorts is de Kerk, nevens de Pilaren in dezelve, van binnen, zo wel als van buiten, gewit. Zy is thans voorzien van een Gewelf en een fraai Orgel. Ook pronkt zy met vele Wapens en uitgehouwen Zarken, zo van de kaapfche Gouverneurs in der

II.

Hoofdst.

De Kerk
van bin-
nen be-
schreven.

II. tyd, als van Bevelhebbers der Hof-
 Hoofdst. landfche fchepen. Daarenboven zyn hier
 ook Engelsche en Deenfche Admiraals en
 Zee-kapiteinen begraven. ——— Wanneer
 Onkosten men de in- en uitwendige netheid van deze
 gemaakt Kerke in aanmerking neemt, en tevens over-
 in het weegt dat het bouwen van huizen hier vry
 bouwen der Ker kostbaar valt, dan zal men ligtelyk begry-
 ke. pen dat zy veel moet gekost hebben. Eenige
 Burgers waren op den Heer Gouverneur
Willem Adriaan van der Stell misnoegd, om-
 dat hy het Kapitaal der Diakonye, het welk
 men wilde dat gegeven was om aan be-
 hoefligen te worden uitgedeeld, verbouwd
 had; menende dat de Maatschappy ver-
 pligt was om het oprigten van Kerken en
 Scholen in de plaatfen, waarin zy goedvond
 Volkplantingen aan te leggen, te bekosti-
 gen. Men kon egter met de betooninge van
 misnoegen de zaak niet veranderen. De
 Gouverneur oordeelde geregtigd te zyn
 om over de penningen, welke van tyd tot
 tyd, ter bevorderinge van Godsdienftige
 gebruiken, waren ingekomen, tot het bou-
 wen eener Kerke te befchikken. De wyze,
 waar op die penningen by een gebragt waren,
 was de volgende. Eenige goedwillige lui-
 den hadden van tyd tot tyd kleine legaten
 aan de armen-kas gemaakt, die door de
 Diakenen op winst werden uitgezet, het welk
 de hoofdfom door den tyd deed aangroeyer.
 Daarenboven behoefde men al het geld,
 hetwelk in het zakje gegeven werd, niet aan
 de armen uit te delen, zodat ook hiervan
 nu en dan iets overfchoot. Ook hadden de
 be-

begravenis-gelden, en de penningen, die de Diakenen uit de armbosfen, welke in de kroegen, en in alle fchepen der Maatschappij waren opgehangen, haalden, een tamenlyk kapitaal opgebracht. De Gouverneur, voor wien niets verborgen mogt of kon gehouden worden, was van het beloop dezer fomme verwittigd, en zyn gezag was groot genoeg, om de Ouderlingen en Diakenen zyne begeerte te doen inwilligen, inzonderheid dewyl niemand dagt, dat de kosten der bouwinge zo hoog zouden lopen als zy by de uitkomst bevonden werden, zynde 'er meer dan 30000 guldens toe noodig geweest.

Onder de Gebouwen eischt vervolgens het Hospitaal of Ziekenhuis, waardoor de eer en luister der plaatse niet weinig vermeerderd wordt, eene byzondere beschryving. De Heer Kommandeur Jan van Riebeeck had, uit aanmerking der noodzakelykheid van zulk een gestigt, 'er een digt aan het strand laten oprigten, het welk zeer gelegen was om de zieken uit de fchepen fchielyk in het zelve over te brengen. Doch men vond welhaast dat het te klein was om allen, die uit Holland aankomende, met de fcheurbuik en anderen ziekten behebt waren, huisvesting te bezorgen. De Heer Gouverneur *Simon van der Stell* besloot dan dit Ziekenhuis in een Pakhuis te veranderen, om in het zelve allerlei fcheepsbehoefsten, als touwwerk, traan enz. te bergen, ten einde men altyd gereed mogt zyn om aan de fchepen, welken het een of ander van dien aart ontbrak, het noodige te verschaffen.

II.
Hoofdst.

Het oude Ziekenhuis, door Jan van Riebeeck gestigt, wordt in een Pakhuis veranderd, en een nieuw aangelegd.

II. — Om egter ook voor de zieken behoor-
 Hoofdst. lyke zorg te dragen, besloot men wyders tot
 het bouwen van een ander Hospitaal, dat
 ruimer, aanzienlyker en gemaklyker voor
 de zieken zelve zyn zoude. Hiertoe werd
 de fraaye en aangename plaats, die tegen-
 over de Kerk was, en tot eenen tuin ge-
 bruikt werd, uitgekozen. Men agte die
 plaats tot dit einde de gevoeglykste, omdat
 dezelve onmiddelyk aan den groten en
 pragtigen Tuin van de Kompagnie gelegen
 is, waarop de zieken, zoras als zy in staat
 zyn om het bed te verlaten, een aangenaam
 uitzigt hebben kunnen. Dit Gebouw is zeer
 net aangelegd, en kruiswyze opgehaald.
 De muren zyn vry dik, en het heeft eene
 aanzienlyke langte en breedte. Dat het ta-
 melyk lang moet zyn blykt onder anderen
 daar uit, dat de langste zyde van de Boven-
 poort, die op den gemelden Tuin ziet, tot
 aan de Benedenpoort, welke naar de Stad
 leidt, ruimte genoeg verschaft om 100 zie-
 ken te bergen. De Kruisgang, welke van
 de groote poort, naar de Kerk toe, tot aan
 de Poort die op den Leeuwenberg uitziet,
 is uitgestrekt, wordt voor een groot gedeelte
 vry gehouden, opdat men des te gemakly-
 ker heen en weder gaan moge om de zieken
 by te springen. Wy geven hiermede egter
 geenszins te kennen dat deze gang geheel on-
 gebruikt blyft; want dezelve is geschikt voor
 zodanigen, die armen of benen gebroken heb-
 ben, of wier dood men, uit hoofde hun-
 ner gevaarlyke krankheid, elk oogenblik te
 gemoet ziet. Dezen leggen niet naast mal-
 kan-

Schikkin-
 gen in dit
 Hospitaal
 tot gemak
 der zie-
 ken.

kanderen op houten bedfeden, gelyk de anderen, maar elk hunner heeft eene legfede, met eenveeren bed of wattenmatras, rondom welken men zeer gemaklyk gaar kan, om de kranken naar behoren te bedienen — De houten bedfeden, waarop zulken leggen, die zo gevaarlyk en pynlyk niet zyn, worden ter wederzyde van den langen muur gevonden. De planken die op dwarsbalken liggen, en van onderen geflut zyn, van de bovenfte tot de benedenfte deur, zyn als uit een fluk aan malkanderen vastgen aakt. Laarenboven zyn zy aan den muur, daar het hoofdeinde is, wat hoger dan aan het benedeneinde, daar de voeten rusten. Dewyl nu de zieken dicht by elkanderen leggen, is het ligtelyk te begrypen dat 'er meer dan 100 personen aan iedere zyde kunnen geplaatst worden, schoon men den breden gang vrylate, waarin, (gelyk wy reeds gezegd hebben), geene anderen dan die gevaarlyk krank zyn gebragt worden, zynde in denzelven, des noods, plaats genoeg, om ruim zestig menschen te bergen.

Aan beide de zyden van de grote poort tegenover de keuken, en ook van agteren tegen den Leeuwenberg, zyn vry grote glazen vensters, die vier voeten hoog, en naar evenredigheid breed zyn. Eenigen derzelven worden, wanneer het heet weer is, opengezet, om de lugt door het vertruck te laten spelen. Zy zyn egter van yzeren tralien voorzien, op dat de zieken, wanneer zy beginnen te beteren, geene

II.
Hoofdst.

De Vensters van dit gebouw.

II. gelegenheid zouden hebben om te ontvlugten.

Hoofdst.

Woning van den Vader van het Ziekenhuis.

Woning van den Oppermeester.

Woning van de Ziekenmoeder.

Aan de vier hoeken of vleugels van het Kruis ziet men vier huisjes met platte daken. In het eerste van dezelve, ter linkerzyde, by de groote poort, woont de Vader van het Ziekenhuis, die bezorgen moet dat de kranken wel worden opgepast, en dat zulken, die met scheurbuik, of andere kwalen behebd zyn, in de grote keuken met drooge kruiden gestoofd worden, zo dikwyls als de Oppermeester het noodig agt. — Deze laatstgemelde, die doorgaans den naam van Doctor voert, omdat hy, by gebrek van eenen geleerden Arts, zo wel de in- als uitwendige ongemakken moet genezen, heeft zyne woning ter regter zyde van de grote poort. Hy heeft, wanneer hy by de hand is, over allen, die in het huis zyn, de Vader zelf niet uitgezonderd, te gebieden; maar wanneer hy, uit hoofde van zyne praktijk onder de Burgers, waarmede hy vry wat kan overwinnen, van huis is, dan berust het oppergebied by den Vader van het Ziekenhuis. — Aan de zyde, die naarden I. eeuwenberg ziet, is aan de linkerhand nog een klein huisje, waarin de Moeder van het huis woont, die met de Zieken, welke alleen uit manspersonen bestaan, niets anders te doen heeft, dan dat zy den nodigen leestogt, die voor eene gantsche maand te gelyk gegeven wordt, en eenige andere kleinnigheden, in haare bewaring heeft, en die dagelyks aan den Kok ter hand stelt. Voor denzelven is mede een huisje aan dezelve

de zyde ter regterhand geschikt. Deze II. heeft zekerlyk den lastigsten post van al- Hoofdst. len, die in het Ziekenhuis in dienst zyn; Woning want hy is verpligt om voor alle de zieken van den dagelyks tweemaal te kookken, en moet Kok. het middagmaal des morgens ten 10, en het avondeten des namiddags ten 5 uren gereed hebben, opdat de Kranken de Arsenyenyen, hun van den Oppermeester voorgeschreven, met des te meer vrugt gebruiken mogen

De slaven, die de Zieken, zo wel de Werk Europeanen als hunne Landgenooten, der slaven moeten oppassen, hebben het mede niet in het gemaklyk. Doorgaans zyn 'er agt of tien, Ziekenhuis. welke elkanderen in dezen dienst verpoozen. Het werk, dat zy verrigten moeten, bestaat voornamelyk daarin, dat zy hun, die door zwakheid buiten staat zyn om te gaan, spys en drank aanbrengen, en verder de noodige hulp verschaffen moeten. Wanneer zy zien, dat de een of ander zeer zwak wordt, dan zyn zy verbonden om hier van aan den Ziekenvader berigt te geven, die alles aanteekenen en veran:woorden moet. Eindelyk is het ook hun post de overledenen uit het gezigt der levenden te brengen.

Behalven de vier lage huisjes, welke van buiten aan de Vleugels van het Ziekenhuis gebouwd zyn, vindt men van binnen nog verscheidene kleine kamertjes, die tot verscheidene einden gebruikt worden. Twee van die vertrekken zyn 'er, van welken een ledig staat, en alleenlyk dient voor Lyderen, welken een arm of been moet af.

II. afgezet worden. Het andere Kamertje is Hoofdst. voor de Oppermeesters, die mede over het Ziekenhuis gesteld zyn, ter bewoninge geschikt. Aan de zyde, welke tegen den groten tuin der Kompagnie komt, is ter regterhand

Plaats een vertrekje, het welk gene venstersheeft, en waarin de slegts tot eene gevangenis gebruikt wordt, Dronk- voor zulken onder de zieken, die dronkaards aards of zinnelooze menschen zyn, en niet ge- bragt wor- voeglyk by anderen kunnen geplaatst worden. den.

Plaats Eindelyk is 'er nog een Kamertje, naast de voor hun, die de woning van den Ziekenvader, digt by des- Venus- zelfs keuken, het welk voornamelyk dient ziekte voor hun, die met de Venusziekte behebd hebben. zyn. Uit hoofde der ongebondene levens- wyze van het Bootsvolk staat dit vertrek schier nooit ledig, en dikwyls is het niet groot genoeg om 'er alle de Lyders in te bergen.

Schikkin- De Kompagnie heeft zeer goede schikkir- gen tot gen gemaakt om den Lyderen alles, wat zy tot bezorging hun gemak en hunne herstelling noodig heb- der Zie- ben, in dit Huis te bezorgen. Alle zieken ken. die 'er in komen, behalven zulken, die met Venuskwalen behebd zyn, hebben, gedurende de eerste veertien dagen, alles vry, hoe veel zy ook aan artsnyen en oppassen mogen kosten. Wanneer zy binnen dien tyd niet kunnen genezen worden, verteren zy egter niet meer dan ieder de helft van de gagie, welke hy ter maand geniet, blyvende de andere helft ten zynen voordele staan. Doch de Venuszieken moeten, zo ras zy in dit Hospitaal komen, hunne halve maandelyksche gagie misfen, en daarenboven tien

Ryks.

Ryksdaalders aan den Oppermeester beta- II.
 len, die van dit geld een gedeelte aan de Hoofdst.
 Kompagnie voor de geneesmiddelen moet
 afftaan. — Wyders is het zeer nuttig dat
 niet flegts de Oppermeester zyne Artsenyen,
 en de Ziekenmoeder haare levensmiddelen
 moet verantwoordten, maar dat ook de Zie- Het werk
 kenvader van alles wat in het Huis voorvalt van den
 boek moet houden. Hy is verplicht de na- Ziekenva-
 men van allen, die 'er inkomen of uitgaan, der, en
 aan te teekenen, en den dag van de maand wat hy
 'er by te stellen. Daarenboven moet daar voor
 hy opfchryven wie 'er fterven, en van geniet.
 ieder fterfgeval op den dag, waarop het
 voorvalt, aan den Heer Gouverneur en aan
 den Boekhouder van de bezetting kennis
 geven. — Nog is hy gehouden om alle
 weken een uittrekzel uit zyn register te ma-
 ken, en hetzelfde aan den Heer Gouverneur
 ter hand te ftellen, op dat hy van tyd tot
 tyd weten moge, hoe veel nieuwen in het
 Hospitaal gekomen, hoe veel ouden 'er uit
 gegaan, waar zy gebleven, en welke per-
 fonen overleden zyn. Vervolgens moet hy
 aangeven hoe veel vleesch van dag tot dag
 door de Zieken gebruikt is, en dergelyke
 dingen meer. Eindelyk brengt zyn pligt
 mede dat hy, wanneer de algemeene mon-
 ftering voorby is, die door geheel Oost-
 Indie, en op alle Hollandfche fchepen, op
 eenen daartoe vastgeftelden dag gefchieden
 moet, het ganfche boek in het net fchryve
 en overgeve, opdat 'er geen misflag in eeni-
 ge zaak moge begaan worden. — Voor
 deze zyne moeite geniet hy eenige voorde-
 len,

II. len, die, schoon zy in den eersten opslag
 Hoofdst. gering schynen, jaarlyks egter eene goede
 som opbrengen. Het staat hem namelyk
 vry alles te houden wat de overledenen aan
 het Lyf gehad hebben; welke klederen,
 schoon wel niet kostbaar, egter vry wat op-
 brengen, omdat zy door de burgers of boe-
 ren voor de slaven gekogt worden. Daar-
 enboven zyn 'er velen, die zilveren knoopen
 aan hunne hembdrokken hebben, welke mede
 geld waardig zyn. — Hy mag egter niets
 uit de geslotene kist van een' overleden per-
 soon nemen; ook is hem zulks niet wel mo-
 gelyk, dewyl 'er altyd velen omtrent hem
 zyn. Zyn pligt is om, terstond na iemands
 overlyden, deszelfs kist in het byzyn der
 omstanderen, te sluiten, en de sleutels aan
 den Guarnizoens-Boekhouder ter hand te
 stellen, en op deszelfs verzoek de kisten,
 en andere goederen, welke de overledene
 bezeten heeft, te laten volgen; die daarop,
 in het byzyn van twee Kommisfarisen, door
 den Gouverneur benoemd, eene Inventaris
 maakt, dezelve openlyk verkoopt, en het
 geld in de kasfe der Kompagnie brengt, na
 'er alvorens van afgetrokken te hebben het
 geen hem voor zyne moeite toekomt. —
 Eindelyk heeft de Maatschappy ook schik-
 kingen gemaakt om den geestelyken wel-
 stand der Zieken te bevorderen. Want be-
 halven den Predikant onderhoudt zy twee
 Voorlezers, die ook Ziekentroosters ge-
 noemd worden. De post van den eenen is,
 Zieken- de bezetting, en die van den anderen het
 troosters. Ziekenhuis waar te nemen, en alle avonden
 een

een gebed te doen. Nog moet hy, die het **II.**
 Ziekenhuis bedient, buiten dien tyd de Zieken **Hoofdst.**
 met trooftreden byftaan, en alle zondagen,
 terwyl zyn amtgenoot den dienst in de Kerk
 waarneemt, hun eene Predikatie voorlezen,
 en voor en na dezelve met hun zingen en bid-
 den. — Wanneer het getal der Lyderen zeer
 groot is, worden eenigen hunner op den **Waar toe**
 Zolder gelegerd, die ook gedeeltelyk tot **de Zolder**
 een Pakhuis dient, om verfcheidene foorten **gebruikt**
 van hout, en andere dingen, welke van ge- **wordt.**
 bruik kunnen zyn, te bewaren.

Buiten het Ziekenhuis onder de poort **Het Hos.**
 fttaande, ziet men dat, omtrent 18 voeten **pitaal staat**
 vandaar, nog een poort is opgemaakt, **rondom**
 voor welke egter, ten tyde van *Kolbe*, **geene** **in het wa-**
 deur was om dezelve te fluiten. **ter.** Eer
 men nog aan die buitenfte poort komt,
 vindt men dat rondom het Hospitaal eene
 breede waterleiding gemaakt, is waarin het
 water, dat van de Bergen vloeit, door grag-
 ten te famen loopt, en door eenen val we-
 der in de gragten komt, welke voor de voor-
 fte burgerhuizen naar de vesting toe ge-
 maakt, en van fchutfluizen voorzien zyn.
 De Heer Gouverneur *Willem Adriaan van*
der Stell, onder wiens regering dit Gebouw
 voltooid is, heeft deze waterleidingen laten
 aanleggen; en de Heer *Louis van Asfenburg*,
 die hem als Gouverneur opvolgde, heeft
 rondom dit Huis Amaquasboomen, welke
 zeer weeldrig opfchieten, laten planten, ge-
 lyk ook Eikenboomen op de binnenplaats,
 die te voren flegts diende om 'er keuken-
 tintjes op aan te leggen. — Men heeft
 hier

II. hier door gezorgd om het Hospitaal zeer
 Hoofdst. digt , en op eene aangename wyze te doen
 belommeren.

De Loots Vervolgens is 'er een Gebouw, het welk
 ter huis- de Loots genoemd wordt, en ter huisves-
 vestinge tinge van de slaven der Kompagnie ge-
 van de schikt is. Het zelve is in twee deelen ver-
 slaven. deeld, zo dat beide de Sexen hier een af-
 zonderlyk verblyf vinden. In ieder van
 deze deelen is eene menigte van gemaklyke
 kamertjes. Ook heeft men 'er eene gro-
 te zaal, waar de slaven, de spys, welke
 hun toegediend wordt, gebruiken moe-
 ten. Daarenboven is deze plaats voorzien
 van eene sterke gevangenis, ter opluitinge
 van dronkaarts, wederspannigen, of zulker
 die zich aan eenige andere ongeregeld-
 heid schuldig maken. Voor de Oppassers
 en Bedienden, die het opzigt over de sla-
 ven hebben, zyn 'er ook byzondere ver-
 trekken. Eindelyk is 'er eene Kamer, in
 welke voor de kinderen der Negers school
 gehouden wordt.

De Paar- De Kompagnie heeft hier ook grote en
 denstal- schoone Paardenstallen, die zeer gemaklyk
 len der eenige honderd Paarden kunnen bevatten.
 Kompag- Ten allen tyde houdt men 'er, ten haaren
 nie. dienste, en ten gebruike van den Gouver-
 neur, een groot getal van schoone Perfische
 en andere Paarden.

Het Kas- In het eerst was aan de Kaap slegts eene
 teel. enkele schans aangelegd, doch in den jare
 1664 of 1665 kreeg men 'er eene regelma-
 tige Fortres, met vier Bolwerken, die in
 den jare 1672 in een Kasteel veranderd is.

Dit

Dit Kasteel is een reguliere Vyfhoek; aan de zuidzyde van de Tafelbaai, en rondom het zelve is thans de Gragt volmaakt. Het is van tyd tot tyd verbeterd, met verscheidene fraaye Buitenwerken versterkt, en verder van alles, wat tot beveiliging van de Rede behoort, voorzien geworden. — Het heeft ter wederzyde eene Battery, waar van die aan den Leeuwenbol, of den staart van den Leeuwenberg, een weinig binnen de Baai, de sterkste is. De andere, die by de Zout-Rivier, ten Oosten van het Kasteel, ligt, is thans door eene Linie met het zelve vereenigd. Met elkanderen bestryken zy de geheele Rede of Landingsplaats in deze Baai, welker ingang te wyd is om door een Fort gesloten te worden. De Gouverneur en de vóornaamste Bedienden van de Kompagnie hebben hunne woonplaatsen in het Kasteel, zynde dezelve zeer aanzienlyke Gebouwen. Ook vindt men hier ruime Magazynen of Pakhuizen, welke aan de Kompagnie toebehooren.

Rondom het Vlek en in het Tafeldal heeft men eene menigte van schoone Tuinen en pragtige Landhuizen, die zeer wel onderhouden worden. Langs de Zout-Rivier worden inzonderheid vele aangename hoven gevonden. Wy zullen hier in het byzonder melding maken van den Tuin der Kompagnie, die agter de Kerk in het opgaan naar den Tafelberg is. Aan deszelts voorzyde heeft men het Tuiniers-huis en meer andere vertrekken, die onlangs zeer fraai zyn opgebouwd. Van agteren is eene schoone Dier-

E

gaar.

II.

Hooftst.

De Tuin der Kompagnie.

II. gaarde, die met een Hek is afgesloten, en
 Hoofdst. een zeer aangenaam uitzigt geeft door de
 grote Laan. Op zyde staat een ruim en lug-
 tig Speelhuis, vanwaar men den geheelen
 Tuin kan overzien, en het welk tot verlus-
 tiging van den Heer Gouverneur en van de
 Leden der Regeringe dient. Het staat elk
 een, zelfs den Matrozen, vry, in dezen
 Tuin te wandelen; maar het afplukken van
 Vrugten of beschadigen van Gewasfen is op
 zware straffen verboden, en wordt door de
 oppassers en slaven zo veel mogelyk is
 belet. — De Tuin is, naar den byzonde-
 ren smaak der Opperhoofden, van tyd
 tot tyd, zeer veel veranderd. De Gouver-
 neur *van der Stell* had denzelven, omtrent
 het einde der voorgaande eeuw aangelegd,
 en in eenen staat gebragt, waarin hy, vol-
 gens de beschryving die wy 'er by *Kolbe* van
 vinden, de vertooning van een zardsch
 Paradys maakte. De zeldzaamste Gewas-
 fen en Vrugten uit alle de Waerelddeelen
 waren 'er in geplaatst geworden. Doch dat
 hy den Tuin nooit in die groote volmaakt-
 heid gezien heeft, blykt uit het berigt van
Maxwell, van wien wy, in de Philosophifche
 Tranfactien des jaars 1707, No 310, eene
 korte beschryving der Kaapfche Volkplan-
 tinge hebben. Toen die Engelschman zich
 in den jare 1706 hier bevond, was hy reeds
 merkelyk vervallen, en vertoonden niets buit-
 tengemeens. — De Abt *de la Caille* be-
 schryft denzelven als eenen zeer fraayen
 Moeshof, die duizend gemeene schreden
 lang, en tweehonderd-en-zestig breed is.

Vol-

Volgens hem is deze Hof verdeeld in vier- en-veertig vakken, die met hooge Heiningen van Eiken- of Laurierboomen omringd zyn. Twee van deze Vakken dienen tot een Parterre of Blomperk voor een Paviljoen, dat aan de Oostzyde van den Tuin, omtrent in het midden, geplaatst is. Een ander Vak, daar aan palende, is gevuld met drie lommerryke Gaanderyen van groente. Het overige bevat Moeskruiden, en eenige Ooftboomen, welke laatsten egter niet veel in getal zyn. De Tuin is byna geheel omringd met eene breede gragt van loopend water, en wordt door Greppels, die langs de Vakken zyn, bevogugd. Die Vakken komen voort uit de verdeeling des Tuins door vyf evenwydige Lanen, welke 'er in de langte door heen loopen, en door elf dwarspaden. — Wy zien dus hoe uitheemschen over dezen Tuin oordelen. Men kan zekerlyk niet verwagten dat zy'er al te gunstig van zullen spreken; en men weet daarenboven dat de smaak in het aanleggen en schikken van Hoven zeer merkelyk verschilt. Dewyl de oude Hagen van vreemde Gewassen en Boomen door den tyd zeer verwilderd, en hier en daar verstorven waren, heeft men het best geoordeeld dezelve uit te roeyen, en nieuwe in de plaats te stellen, welke uit Eiken- en Laurierboomen bestaan. Hierdoor heeft men de verfraaijing van den Tuin bedoeld, en dezelve dadelyk te weeg gebragt. Deze verandering voldeed egter niet aan de begeerte der Kruidkundigen, die hier gaarne,

II. volgens den aanleg van den Gouverneur
 Hoofdst. van der Stell, de gewassen der vier Wae-
 relddeelen zouden gezien hebben. Sedert
 eenige jaren heeft men in het byzonder zyn
 werk gemaakt om den Tuin met allerlei
 zeldzaamheden te versieren, zynde de
 laatste Gouverneur een groot Liefhebber
 geweest van vreemde Boomgewassen.

Andere
 Tuinen
 van de
 Kompag-
 nie.

De Tuinen der Kompagnie, ten Zuiden
 van het Kasteel, verdienen ook eene by-
 zondere aanmerking. Daar zyn 'er twee,
 die zeer groot zyn. In den eenen heeft
 men een fraai huis, het welk op kosten der
 Kompagnie, tot vermaak van den Gou-
 verneur, onderhouden wordt. Naby
 het zelve is een schoon bosch van
 Eikerboomen, het *Ronde Boschje* genaamd,
 naar het welke ook de Tuin zynen naam
 heeft. Op eenigen afstand van dezen Tuin
 is een andere, *Nieuwland* genaamd, omdat
 dezelve na den eerstgemelden is aangelegd.
 Beiden leveren zy veel groente en vrugten,
 tot verversching van het Scheepsvolk, en
 worden door 't water, het welk van den Ta-
 felberg afkomt, rykelyk bevogtigd, en zeer
 aangenaam gemaakt.

Gebou-
 wen op
 het platte
 Land.

Verder staat aan te merken dat ook bui-
 ten het Vlek, op het platte Land, eenige
 Gebouwen zyn, die ten dienste van het
 algemeen zyn opgericht. Want van de
 Hoven en Lustplaatsen, welke aan byzon-
 dere personen toebehoren, zyn wy niet
 voornemens te spreken. — Die Gebou-
 wen zyn egter van zeer gering aanzien,
 zodat wy ons niet met derzelver byzondere

be-

befchryvinge zullen ophouden. Zy zyn II. meest allen tot berging van vee, tot nédige Hoofdst. gespannen voor de wagens, tot bevordering van den Landbouw, of van den wasdom van het graan, of van beiden te gelyk aangelegd.

Behalven de Bergen; van welken wy in De Berons voorgaánde Hoofdstuk, als tot dat ^{5^{en}} Voorberge behorende, gesproken hebben, zyn 'er eenige andere, die wy niet met stilzwygen behoren voor by te gaan. ——— Alle de verhevenheden en hoogten, die van het Westen naar het Oosten strekken, noemt men de Tygerbergen. Zy ^{Tygerbergen.} beslaan omtrent agt mylen in de rondte, en wanneer men van derzelve verfte plaats afreken, wordt tuschen deze en het Vlek een afstand van omtrent vier mylen gevonden. Zy worden dus genoemd, niet omdat zy tot eene schuilplaats voor Tygers dienen, maar omdat zy zich van verre eveneens gekleurd vertoonen, als de huid dezer Dieren. Zy worden voor de vrugbaarste plaatsen aan de Kaap gehouden, waarom zy ook het eerst zyn bebouwd geworden. Men heeft 'er vele Buitenplaatsen en Landhoeven op aangelegd. Tot op den top toe zyn zy versierd met de heerlijkste gaven, welke de Natuur in deze sreek uitdeelt. Zy heeft 'er niets anders aan gespaard dan water, het welk hier niet zeer overvloedig is; en de droogte zoude alles doen bederven, indien het gebrek aan vogt niet op eenige wyze vergoed werd. Een zwarte en dikke nevel verspreidt zich

II. alle nagten over deze Bergen, en bevog-
 Hoofdst. tigt dezelve met eenen grooten overvloed
 van Dauw. Op de Bergen, en rondom de
 schoone Huizen, die 'er gebouwd zyn,
 heeft men eene ontelbare menigte schapen
 en grof vee. Ik zeg eene ontelbare me-
 nigte; want een Hollander, die geen 600
 schapen en 100 stuks grof vee bezit, wordt
 'er voor geen' gegoeden Boer gehouden,
 Men vindt 'er zelfs, die duizend schapen,
 en 200, ja 300 stuks Rundvee bezitten,
 waaruit men ligtelyk kan afnemen dat de
 Landbouw hier zeer aanzienlyk zyn moet,
 gelyk wy in het vervolg nader toonen zul-
 len dat dezelve inderdaad is. ——— De
 De Koe- hier aan leggende Koeberg was mede een
 berg. van de eerste, die na de Tygerbergen be-
 woond, en aan eenige Koloniers in eigen-
 dom gegeven werd. Deze strekt zich
 verder Oost ten Noorden uit, omtrent 6
 mylen van het Voorgebergte. Daar is ook
 groot gebrek aan water, en de grond is
 'er nog zo vrugtbaar niet als die van de
 Tygerbergen, waarom hier ook minder
 Bewooners en Vee gevonden worden. ———
 De Blaau- Vervolgens begaven eenigen zich naar den
 we Berg. zo genaamden Blaauwen Berg, die agt
 mylen van de vesting. Noord-Oost ten
 Oosten, gelegen is. Hy wordt dus ge-
 noemd, omdat hy zich van verre aan hun,
 die uit zee komen, blaauw vertoont. Hy
 is zo vrugtbaar niet als de Tygerbergen,
 en heeft te weinig waters, zodat hy niet
 zeer sterk bewoond is: Men vindt hier,
 gelyk in het gantsche Land, vele wilde
 Die-

Dieren , voornamelyk Olifanten , Harten II.
 en andere. — Van den kant van het Vlek, Hoofdst.
 tot het begin van de Tafelbaai gaande, moet
 men het Buffelsdal doorgaan, waar de Kompag. Het Buf-
 nie voordezen eene groote menigte Schapen felsdal.
 weidde. — De Zuidelyke deelen palen
 allen aan zeer hooge Bergen. De steenber-
 gen sluiten de Baai Fals, of de valsche Baai,
 aan de zyde van het Noorden, in. Men
 heeft op deze Bergen eene zeer schoone
 groef gevonden, waaruit men steenen haalt,
 die zo goed zyn als marmer, en zeer duur
 verkogt worden, dewyl zy dienen om ka-
 mers te bevloeren en te versieren. Op den
 top van eenen dezer Bergen heeft men een
 diep en ruim hol, het Prinsfen Kasteel ge-
 naamd. Door de opening ziet men op de
 Baai Fals. Aan de Kaap is het een aange-
 nomen gevoelen, dat het zelve een werk
 der Nature is. Het is ook inderdaad moeyelyk
 te geloven dat de Hottentotten, die lui ge-
 noeg zyn om het maken van graven voor
 hunne dooden te verwaarlozen, zulk een
 onnut werk als dit is ondernomen, en ten
 einde gebragt zouden hebben. Dit Hol is
 tagtig voeten diep, en veertig wyd. Twe-
 honderd menschen kunnen 'er zich zeer
 gemaklyk in onthouden. In den jare 1709 is
Kolbe 'er, in gezelschap van eenen vriend,
 in geweest. Zy bezagen het met zeer veel
 aandagts, en besloten dat het een werk der
 konst was. Na uit het hol gekomen te zyn,
 begaven zy zich naar de naastbygelegene
 rotten, waar zy een beeld zagen, het welk
 niet kwalyk geleeck naar het standbeeld van

II. eenen man, die een boek in de hand hield.
 Hoofdst. En dewyl het standbeeld van Erasmus, het
 welk te Rotterdam geplaatst is, die hou-
 ding heeft, zonoemt men de rots Erasmus
 van Rotterdam. Afkomende bezigtigden
 zy eene groeve, die eenen schoonen ros-
 agtigen steen verschaft, welke in grote
 menigte naar Holland wordt overgevoerd,
 en, gepolyst zynde, zo goed is als mar-
 mer.

Andere
 Bergen. De Bergen, die de Baai Fals aan het
 Westen vormen, worden, volgens Dapper,
 door de Portugezen *Les Picos Fragosos*, de
 gebroekene Bergen, genaamd. De Kompag-
 nie had 'er voordezen vele Landeryen,
 waar zy veel Vee hield; maar zy heeft zich
 van dezelve ontdaan, zo wel als van
 verscheidene andere huizen en bezittingen,
 die haar tot een zelfde gebruik dienden.
 Zy vindt haare rekening beter by het halen
 van het vleesch, het welk zy noodig heeft,
 uit eene van de bevoorregte Vee fokkeryen.
 De Bergen, die verder naar het Zuiden
 zyn, hebben den naam gekregen van de
 Bergen van Noorwegen, uit hoofde van
 derzelver overeenkomst met die, welke
 omtrent dat land gevonden worden. Zy
 strekken zich zes mylen in de Zee uit,
 waar zy met eene spitse punt eindigen.

Rivieren. Wegens de Rivieren, welke in de beschry-
 ving van deze landstreek voor komen,
 eischen de Zout-rivier en de Mosfelbanks-
 rivier in de eerste plaatse onze aanmerking.
 — Van den Tafelberg komen verschei-
 dene ryke Bronnen af. Die, welke aan den
 Zuid-

Zuid Oostkant ontspringen, vereenigen zich II
aan den voet van den Berg, en maken eene Hoofdst.
grote Beek, die in de Zout-rivier valt.
—— De Bron van deze Rivier is op den De Zout-
top van den Tafelberg. In haaren loop ont- rivier.
vangt zy verscheidene Beekjes, en besproeit
vele vrugtbare dalen, en landhoeven, en onder
anderen den Tuin van de Kompagnie aan
het ronde Boschje. — Men zoude zich
zeer bedriegen, indien men uit den naam
besloot dat haar water brak is; want het
is zeer helder en zoet. Zy wordt alleen-
lyk dus genoemd omdat het Zeewater,
zich met dat van de Rivier vermengende,
inzonderheid wanneer 'er een hooge vloed
plaats heeft, aan het zelve eenen zouten
of brakken smaak mededeelt, die blyft
stand houden tot dat de Zee weder ebt.
In dit heldere en zoete water vindt men
geene andere visfchen, dan die 'er door
den Zeevloed in komen, en 'er zoo lang in
blyven, tot dat zy door de Bewoners van
de Kaap gevangen worden. Deze Rivier
ontlast zich in de Tafelbaai. — De De Mos-
Mosfelbanks-rivier is digt by de voorgemel- felbanks-
de. Zy bestaat uit eene verzameling van Rivier.
wateren, die in den tyd van den kwaaden
Mousfon, zo als de Zeeluiden spreken,
of, volgens het zeggen der Inwoners, in
den regentyd, of (gelyk wy ons zouden
uitdrukken) in den winter, wanneer de
fneeuw van den Hemel valt, van de Ber-
gen door de dalen vlieten, zich daar ver-
gaderen, en tusfchen de oevers van deze

II. Beek voortloopen. Deze Rivier loopt derhalven niet het geheele jaar door, maar alleenlyk zo lang als de regen aanhoudt. Zoras de goede Mousfon, of de drooge tyd, dat is de Zomer aankomt, houdt zy op met loopen, en het water, het welk gedurende dien tyd in diepe gaten of ſlenken blyft ſtaan, wordt dan zout of brak, in welken ſtaat het evenwel van menſchen en vee moet gebruikt worden, omdat daaromtrent geen beter te vinden is. Zy loopt eenen zeer langen en bogtigen weg af, totdat zy eindelyk, na vele dorre dalen beſproeid te hebben, zich niet ver van het Tafeldal in de Zout-rivier ontlaſt, en in de haven van het Tafeldal uitloopt.

Verſcheldene kleine Riviertjes. Wanneer men zich begeeft aan de Oost-zyde agter den Tafelberg, aan welke zyde de Steenbergen zich aan denzelven hegten, dan vindt men zeer vele kleine overſtroomende waterwellen, welke voor de daar omtrent gelegene landeryen van grote nuttigheid zyn. Zonder alle die kleine Riviertjes, welke hunnen oorsprong van den Tafelberg hebben, op te tellen, zullen wy ſlegts in het byzonder gewag maken van de Keizers-rivier, die zich met eenen arm in de Zand-vallei ontlaſt, en daar, gedurende den zomertyd, geheel ſtil ſtaat. De oorzaak van dit ſtilſtaan is het menigvuldige zand, het welk door den ſtormigen en aanhoudenden Zuid-Oosten wind uit de Zee in den mond van deze Rivier geworpen wordt, waardoor dezelve als

als in eene Zee verandert, en zo lang in dien staat blyft, tot dat de menigvuldige regen in den wintertyd de daar inlopende Riviertjes doet opzwellen, die dan deze kleine Zee zodanig met water vervullen, dat het zand, het welk het water heeft opgestopt, eindelyk wyken, en aan het water eene vrye opening gunnen moet. II.
Hoofdst.

Hiertoe helpt ook niet weinig dat, gedurende den wintertyd, de kragt van den gemelden Zuid-Oosten wind merkelyk gebroken is, en dat in deszelfs plaats de ruwe Noord-Ooste wind begint te woeden, welke dit stilstaande water gaande maakt, en de baren tegen het zand aan slaat, het zelve doet wegspoelen, en, dewyl 'er van buiten niet meer aankomt, zo dun maakt, dat het overvloedig toefchietende water met geringe moeite eene opening krygt, door welke het stroomen kan. Wanneer eger de Liefhebbers van vischen te lang naar het doorbreken van het zand moeten wagten, dan graven zy het zelve door, en krygen dus gelegenheid om eene grote menigte visch te vangen.

Agter de Steenbergen zyn ook vele Bronnen, die rykelyk water verschaffen, en gantsche Beeken van allerlei grootte vormen. Inzonderheid is 'er een Beekje dat onze opmerking verdient. Naar men gist heeft het zynen oorsprong in het Stellenbosche gebergte, en loopt door het zeer grote, en wegens het menigvuldige zand byna onvrugtbaar Dal, de Tafel-vallei genaamd. In den Zomer wordt het eenigszins brak, Andere
bronnen
en beeken.
en

II. en droogt wel geheel uit. Nadat het door
 Hoofdst. de gemelde onvrugtbare Vallei gelopen is,
 verliest het zich eindelyk in de Baai
 Fals.

Wy meenen dus een genoegzaam berigt
 wegens de Kaapsche Kolonie gegeven te
 hebben, en zullen de overige byzonderhe-
 den, betreffende de natuurlyke Historie en
 andere merkwaardigheden, in een volgend
 gedeelte van deze Beschryving beschou-
 wen.

T W E E D E A F D E E L I N G,

Beschryving der Stellenbosche Kolonie.

Het Dorp Stellenbosch is het voornaamste der Buiten-distrikten.
 Onder de Buiten-distrikten aan de Kaap verdient Stellenbosch alleen den naam van Dorp; want de andere, waarin de Landwoningen, volgens bevel der Compagnie, eene uur gaans van elkanderen moeten gelegen zyn, kunnen geen Dorpen genoemd worden, schoon zy byzondere pastoryen zyn.

Oorsprong van deze Kolonie
 Omtrent den oorsprong van deze Kolonie staat aan te merken dat, toen het getal der inwoneren, in weinige jaren, aan de Kaap zo merkelyk was aangegroeid, dat zy zich met de Kaapsche Landen, waarvan zy slegts de besten ter bebouwinge hadden uitgekozen, niet langer vergenoegen konden, de Heer Gouverneur Simon van der Stell

Stell zich, omtrent het jaar 1670, genood- II.
zaakt gevonden heeft om eene verdere Hoofdst.
uitbreiding te ondernemen, ten einde hy in
de reeds aangelegde volkplanting de rust en
het genoegen mogt bevestigen, en in staat
zyn om der Kompagnie haar kapitaal, na
verloop van tyd, zonder veel moeite, weder
te bezorgen.

Het naaste woeste en onbebouwde land
werd opgezocht, en men vond dat zich in Land-
het zelve meer wilde Dieren dan Hottentot- streek,
ten onthielden. Vermids deze Natie, uit waarin
hoofde van het gesloten Verkoop-kontrakt, deze Ko-
alles met geduld moest aanzien, en zy aan lonie
kruid en lood, het welk telkens op haar werd aan-
loerde, geen tegenstand kon bieden, werd gelegd,
zy verder landwaards in gedreven, opdat en reden
men plaats en ruimte voor de op nieuw van der-
bedoelde Volkplanting hebben, en dus zelve be-
gelegenheid krygen mogt, om zich meer naminge:
en meer te beveiligen tegen zwerfende
Hottentotten; die, rouwkoop krygende
wegens de verbintenis, welke zy in vorige
tyden hadden aangegaan, de Europeanen
zeer dikwyls door stroperyen en invallen
benaauwden. Door de volkplanting verder
uit te breiden, stelde men zich ook in staat
om den vreemdelingen en vyanden, die te
water mogten opkomen, met nadruk het
hoofd te bieden, en eene onverwagte landing
of geheele vernesteling voor te komen. —
Dit woeste en onbewoonde Land was meest
met struiken en hout bewasfen, zodat het
eertyds door de Hollanderen een wild bosch
genoemd werd. Wanneer nu het land

II. gereinigd, het hout omgehakt en uitgeroeid
 Hoofdst. was , wanneer men alles ter bewoninge ver-
 vaardigd had,oordeelde de Heer Gouverneur,
 Simon van der Stell, het niet ongevoeglyk
 den ouden naam dezer landstreke eenigszins
 te behouden , en tevens den zynen te ver-
 eeuwigen , uit welken hoofde deze nieuwe
 volkplanting den naam van Stellenbosch
 gekregen heeft. Derzelve Hoofdplaats,
 die , schoon maar een Dorp zynde , egter
 reeds van haaren eersten aanlegaf met eene
 schoone Kerk , en een fraai Raadhuis
 pronkte , heeft tot heden toe den naam van
 Stellenbosch behouden. ——— In de

Het Dorp
 Stellen-
 bosch in
 de asfche
 gelegd.

maand December des jaars 1710 werd dit
 Dorp geheel in de asfche gelegd , welk
 ongeluk , door de onvoorzigtigheid van
 eenen slaaf veroorzaakt werd , die zynen
 Heer , den toenmaligen Landdrost, Samuel
 Martinus de Meurs, vuur aanbrengeende om
 Tabak te rooken, door onagtzaamheid eene
 vonk in het rieten dak liet waayen. De
 Kerk, het Raadhuis en alle de Huizen van
 het Dorp, twee of drie uitgezonderd, wa-
 ren binnen den tyd van twee uren door den
 brand vernield ; doch alles is weder opge-
 bouwd en zeer veel verbeterd. ——— De
 Kerk staat aan het einde van het Dorp,
 omtrent tien uren gaans, of agt uren rydens
 met eenen Osfen wagen , van de Kaap af.
 ——— Zy is niet groot , maar voorzien
 van bekwame zitplaatfen , en geeft door
 eene der brede Lanen, waarmede het Dorp
 verfierd is , en die aan beide de zyden mer

zwa.

zware Eikenbomen en Huizen bezet zyn, II,
 een fraai gezigt. Hoofdst.

De grenzen van deze Kolonie zyn ten Grenzen
 Westen, en daar zy aan de Kaapfche Kolo- van deze
 nie ftoot, de reeds genoemde Tygervallei Kolonie.
 en de Tygerbergen. Ten Zuiden de Baai
 Falzo. Ten Oosten de Stellenbosche Ber-
 gen, en de Bergen van Hottentotsch Hol-
 land, wier kruinen als met eene witte wolk
 bedekt worden, wanneer de Zuid-ooste
 wind begint op te fteken, gelyk wy dit
 reeds wegens den Tafelberg hebben aange-
 merkt. Ten Noorden de Mosfelbanks-ri-
 vier, en de Berg, die, uit hoofde van de
 veelheid der wilde Paarden, welke op den-
 zelfen vergaderen, de Paardenberg ge-
 noemd wordt.

Deze Stellenbosche Kolonie kan zeer ge- Verdee-
 voeglyk in vier diftrikten onderscheiden ling van
 worden, welke meer ten opzichte van den deze Ko-
 naam dan van andere byzonderheden van lonie in
 elkanderen verfchillen. Het eerfte, naar vier di-
 het welk de gantsche Kolonie haaren naam ftrikten,
 heeft, heet (gelyk wy reeds gezegd heb-
 ben) eigenlyk Stellenbosch; het tweede het
 Moddergat, het derde Hottentotsch Hol-
 land, en het vierde Bottelary.

Daar zyn twee wegen van de Kaap naar Wegen
 Hottentotsch Holland. De eene leidt over naar Hot-
 de zandige heuvels, welke de Hollanders tentotsch
 de Duinen noemen, en door het grote Holland.
 Tygerdal heen; langs denzelfen komt men
 in het diftrikt van Stellenbosch, het welk
 ten Noord-westen aan Hottentotsch Holland
 grenst. De andere weg gaat door de zo-
 ge-

II. genaamde Kloof, en loopt overeenen Berg,
 Hoofdst. welke nog geen naam heeft. *Kolbe* zegt
 beide de wegen gebruikt, en den eersten
 gemaklyker dan den tweeden bevonden te
 hebben. Den laatsten vond hy egter den
 aangenaamsten, uit hoofde der ruimte van
 het uitzigt. Want van den ongenoemden
 Berg ziet men op het vlakke Land, op de
 Tafelbaai, en op Baai Falso; van den
 Berg afkomende, ziet men het Modder-
 gat. Langs den eersten weg heeft men
 een uitzigt op Hottentotsch Holland, op
 de Zee - koeven - vallei, en op Baai
 Falso.

Naams
 oor-
 sprong en
 gefelte-
 nis van
 Hotten-
 totsch
 Holland.

Eer wy tot de beschryving van Hotten-
 totsch Holland overgaan, staat aan te mer-
 ken dat het zynen naam zekerlyk niet heeft
 van de Hottentotten, als die Holland nimmer
 gezien hebben. Ook draagt het den-
 zelve niet uit hoofde van eenige merke-
 lyke overeenkomst met ons Vaderland;
 want het is veel groter, van eene gantsch
 andere gedaante, en bergagtig. Maar de
 Europeanen, welke dit distrikt eerst be-
 zigtigden, en het voor de Kompagnie tot
 eene bekwaame veeplaats, waar gras en
 water genoeg te vinden was, uitkipten,
 hebben goedgevonden het dus te noemen.

— Deze landstreek is de schoonste,
 vrugtbaarste, en best gelegene van de
 gantsche Kolonie. Alles wat in de aarde
 geworpen, gezaaid of geplant wordt,
 groeit 'er overvloedig en zeer weeldrig.

Wilde
 Dieren

Voordezen werden hier ook vele Dieren
 ge-

gevonden, als Harten, Zeekoeyen, Elan^o II. den, Rhinocerosfen, Olifanten, Leeuwen, Hoofdst. Tygers, Wolven en meer andere. Doch uitgenadat het, gedeeltelyk door de Kompagnie, roeid. gedeeltelyk door den Heer Gouverneur, Willem Adriaan van der Stell, en nu door de boeren bevolkt en bewoond is, is het wild voor het grootste gedeelte of doodgeschooten of verjaagd, en het is al iets zeldzaams 'er heden wild gedierete te vinden, uitgezonderd wilde Bokken. Andere dieren, die nu of dan herwaards komen overloopen, moeten deze landstreek schielyk ontvlugten, of, indien zy eenigen tyd in dezelve vertoeven, het leven laten.

Het hout, het welk hier eertyds in vry Het hout groten overloed, in de dalen, op de mede uitbergen, en langs het water, gestaan heeft, geroeid, en tot is mede voor een groot gedeelte uitgeroeid Gebou geworden; inzonderheid is zulks geschied wen ge door den bovengemelden Heer Gouverneur, bruikt. die alles, wat bekwaam was tot timmerhout, heeft laten afkappen en gebruiken, ter voltooyinge van de groote en prachtige Gebouwen, welke hy hier heeft aangelegd, zo dat 'er nu naauwlyks houts genoeg om te branden is overgebleven.

Deze Landstreek is zo wel van goed en Rivieren helder water voorzien, dat men zich over in Hot- haare ongemeene vrugtbaarheid in geenen tentotfeh deele behoeft te verwonderen. Zy wordt Holland. door drie Rivieren doorsneden, die uit bronnen op de naburige Bergen voortkomen. De eerste, welke ook de aanzienlykste is, wordt de Laurens-Rivier genoemd. Zy heeft

II. heeft haaren oorsprong uit den Berg, die den naam van *Keer weder* draagt, omdat men uit de Drakensteinsche Kolonie tot aan denzelven te voet kan gaan, maar dan te rug moet keeren, ten ware men gevaar wilde loopen van in aaneengefchakelde Bergen zo te verdwalen, dat men dikwyls niet zonder levensgevaar 'er uit zoude kunnen komen.

De loop en hoedanigheid van de Laurens Rivier.

Dit water loopt door eene met hout bewasfene laagte, waar door het altyd by deszelfs oorsprong zeer koud is, dewyl het niet mogelyk is dat de stralen der Zonne door de digte struiken dringen, of deszelfs eigenschap veranderen. Het blyft in het afloopen koud tot omtrent negen uren voor den middag, wanneer de Zon zeer sterk begint te werken, en alles te verwarmen. Indien men het derhalven maar voor dien tyd fchept, en binnen 's huis in een vat op eene koele plaats bewaart, dan kan men den gantschen dag koelen drank hebben.

Gebruik het welk de Heer Gouverneur Van der Stell van dit water gemaakt heeft.

Deze Rivier loopt in den regentyd zeer dikwyls over, en blyft fomtyds gedurende den zomer droog. Om dit dubbel ongemak te verhelpen, deed Adriaan van der Stel, die een verftandig man was, eene grote en diepe kom aan den voet van den Berg graven, om het meeste water, het welk van dien kant afkwam, in te vangen. Door dit middel belette hy dat het zyn land gedurende den regentyd overftroomde, en kreeg zo veel waters als hy noodig oordeelde, gedurende de droogte. Hy liet ook eene grote gragt graven, van de gemelde kom af, tot aan een huis, het welk hy in deze

deze streek bezat, toe; en nadat de gragt II. waters genoeg aan het huis gegeven had, ^{Hoofd.} leide hy dezelve naar eenen van zyne Molens, waar hy niet slegts al het koom liet malen, dat hy zelf nodig had, maar werwaards hy ook alle de bedienden der Kompagnie overreedde het hunne te laten brengen, zodat hy door dit middel aanmerkelijke winsten deed. — De gragt stort zich eindelyk, beneden den Molen, weder in de Rivier, die zich ten laatsten in de Baai Falzo ontlast. — By haaren mond, die vry wyd is, heeft men eene verbazende menigte van Zeevisch, die eenen tyd lang door de naburige Bewooners met groot voordeel gevangen wordt. — De twee andere Rivieren, die Hottentotsch Holland bevogugen, zyn zo groot niet als de voorgemelde; ook hebben zy tot heden toe geenen byzonderen naam. Zy hebben haaren oorsprong op de Bergen, en ontlasten zich beiden in de Baai Falzo. — In geene van deze drie Rivieren vindt men iets anders dan Zeevisch, waarschynlyk om dat de Riviervisch in dezelve niet kan leven, dewyl zy maar eenen weg van eenige urenige uren doorloopen; daarenboven is haar grond zeer steenagtig en ongelyk.

Twee andere Rivieren.

In deze wateren vindt men alleenlyk Zeevisch.

In het midden van Hottentotsch Holland ^{De Schaapenberg.} ryst een hooge Berg, die de Schapenberg genoemd wordt. Dezelve is genoegzaam het geheele jaar door met gras bedekt, en verschaft eene goede en vette weide voor Schapen. De Gouverneur Adriaan van der Stell heeft 'er steeds velen gehouden, die

II. altyd vet en smakelyk vleesch uitleverden;
 Hoofdst. Hy had zelfs een oogmerk om op den top van dezen Berg een vermaaklyk Lusthuis te laten oprigten, waaruit hy de schepen zoude hebben kunnen zien, die de Tafelbaai inkwamen of uitliepen, terwyl hy tevens aan de vlaggen zoude hebben kunnen onderscheiden tot welke Natie zy behoorden. Maar dewyl hy naar het Vaderland op ontboden werd, kwam daar niet van.

Oude
 Schans.

In het voorgaande Hoofdstuk hebben wy reeds eenig berigt wegens de Baai Fals gegeven, en dus agten wy het onnoodig er hier in het byzonder van te spreken. Wy moeten egter aantekenen dat by den Vischhoek, tot de gemelde Baai behoorende, digt by het Zeestrand, eene aarden schans geweest is, die met vier veldstukken beplant was, en diende om de bewoners tegen de invallen en roofzugt der Hortentotten te beveiligen. Want dezen waagden, eer zy de kragt van kruit en geschut door ontdekking hadden leeren kennen, menigwerf frooperen in de streken, waarin de Hollanders zich neergezet hadden. Doch ziende dat de Volkplanting van tyd tot tyd sterker werd, en dat zy, met hunne bogen, pylen, en andere wapenen, tegen het Hollandsche schietgeweer niet bestand waren, hebben velen hunner de vriendschap der Hollanderen beginnen te zoeken. Sedert dien tyd hebben zy geene vyandelykheid meer aangerigt; en zoras men bespeurde dat van dien kant geen gevaar te vrezen

was,

was, heeft men het gefchut naar het Kas- II: teel van de Kaap vervoerd, en de schans Hoofdst. gefloopt, zo dat 'er thans naauwlyks eenig overblyfzel van te vinden is.

Aan het Noorden van Hottentotsch Hol- De Zee- land, omtrent eene uur van de zee, is de ^{koe val-} Zeekoe-vallei. — In dezelve is een ^{lei, en} klein Meer, het welk omtrent eene uur in ^{het Meer} den omtrek bevat. De Vallei en het Meer ^{in dezel-} hebben hunnen naam gekregen naar een tweeflagtig Dier, het welk hier voordezen zeer gemeen was, en door de Hollanders Zeekoe, maar door de Schryvers der Natuurlyke Historie *Hippopotamus*, dat is Rivier-paard, genoemd werd. — In dit Meer groeit eene menigte van Riet, het welk zo hoog boven het water uitfteekt, dat men 'er niet overheen kan zien, ten zy men 'er vry ver af staa. Tusschen het zelve, houden wilde Eenden, en meer andere watervogels, hun verblyf: zy broeyen 'er hunne eyeren uit, en zyn 'er veilig genoeg om in de zorge voor hunne jongen niet gestoord te worden. — Het geweld der winden doet het water in de Baai Fals fomtyds zo sterk opzetten, dat deze Vallei geheel met zeewater overdekt wordt, het welk dan ook eene grote menigte visch aanbrengt. Het water van het Meer is in zynen aart zeer zoet, maar deze overstromingen maken het brak, en het blyft die brakheid langen tyd behouden. Wanneer de Zee weder afwykt, laat zy 'er altyd veel visch in, die gemaklyk met hengels of netten gevangen wordt, maar egter niet lang

II. in dezen Vyver kan blyven leven. Wy
 Hoofdst. vinden aangetekend dat in de maand No-
 vember des jaars 1710 de Zuidooste wind
 zo geweldig aan de Kaap gewoed heeft,
 dat de wateren van de Baai Fals tot eene
 verbazende hoogte stegen. Het water wierp
 zulk eene ongelooflyke menigte Visch aan
 land dat zy, die in de nabuurschap woon-
 den, het duizendste gedeelte niet konden
 inzamelen.

Modder- Het distrikt, naast aan Hottentotsch
 gat. Holland grenzende, wordt het Moddergar
 Naams- genoemd, omdat het regenwater, het
 oorsprong welk in den winter, en voornamelyk in de
 en gele- maanden Juny en July, rykelyk van den
 genheid van dit hemel valt, hier en daar tusfchen de Bergen
 distrikt. en in de laagten blyft staan, en de wegen
 geheel onbruikbaar maakt. Het is wat
 noordelyker dan de voorgemelde landstreek
 gelegen, en wordt van Hottentotsch Hol-
 land, van Stellenbosch, en van deszelfs
 Rivi r, om zo te spreken, omvat, zodat
 men ligtelyk kan begrypen dat het niet zeer
 uitgestrekt is.

Deszelfs Men moet egter erkennen dat dit di-
 vrugt- strikt mede niet ontbloomt is van voordelen.
 baarheid. In het zelve zyn verscheidene schoone en
 wel angelegde Landgoederen, Deszelfs
 vrugtbaarheid is groot genoeg om het Vee
 der ingezetenen voedzel te verschaffen. Het
 wordt niet slegts door de Stellenbosfche
 Rivier besproeid, maar hier en daar zyn
 ook kleine beekjes, die genoegzamen voor-
 raad van water, tot bevochtiging van den
 grond, verschaffen; ja zelfs zwellen zy in
 den

den regentyd dermate, dat men'erfomtyds II.
niet zonder levensgevaar over gaan kan. Hoofdst.

— De inwoners hebben aan deze beekjes nog geene byzondere namen gegeven. De Europeanen aan de Kaap bekommeren zich zelden om eenige benamingen voor beeken of rivieren te zoeken. Zy wagten tot dat 'er iets merkwaard'gs voorvalt, het geen hun gelegenheid verschafft om dezelve te vinden. Wanneer 'er iemand in zodanige wateren verdronken is, of gevaar gelopen heeft om te verdrinken, dan laten zy niet na, indien zy eenen naam mogten noodig hebben, dien van zulk een voorval te ontleenen.

Twee dezer Beekenloopen, in de maanden De twee
Juni en July, in zo verre over, dat alle gemeenschap tuschen de inwoners een tyd merkwaardigste beeken.
lang blyft afgebroken; dikwyls kunnen zy zelfs bezwaarlyk u't hunne huizen komen. Dit ongemak veroorzaakt hun grote nadelcn. Somtyds komen deze overstromingen zo schielyk, en zyn zo geweldig, dat 'er een grote menigte Vee wordt weggesleept, eer men eenig middel kan aanwenden om zulks te verhoeden. Het zoude wel niet ongemaklyk zyn bruggen te maken om de meesten dezer ongelegenheden te voorkomen; het hapert ten dien einde noch aan geld noch aan hout; maar men had de bewoners, ten tyde van *Kolbe*, nog niet kunnen bewegen om van zulk een natuurlyk hulpmiddel gebruik te maken.

Het distrikt van het eigenlyk zo genoemde Het Stellenbosch, is noch minder vrugtbaar, Stellenbosch;

II. Hoofdst. noch minder aangenaam dan de streken, van
 fche diftrikt. De heuvels in hetzelfde zyn bedekt met
 brandhout, maar verschaffen geene soort,
 die geschikt is om tot timmerhout te dienen.
 Op den top der Bergen groeyen vele uit-
 muntende kruiden en bloemen, die de
 schoonste kleuren vertonen; dog dewyl de
 inwoners gene moeite doen om ze te plukken,
 dienen zy meest tot voedsel voor de runde-
 ren. Eenigen van deze kruiden zyn zelfs
 zeer ongemeen, en men heeft reden om te
 denken dat zy eigenschappen hebben, wel-
 ke, indien zy bekend waren, van grote
 nuttigheid voor het menschelyk geslacht
 zouden bevonden worden. — De val-
 leyen pronken met weiden, wyngaarden en
 tuinen; en hebben zulk een bekoorlyk voor-
 komen dat men nimmer vermoeid wordt
 van ze te bezigtigen. — Dit diftrikt ligt
 ten Noorden van het Moddergat, en ten
 Zuiden van de Bottelary en de Tygerber-
 gen. Ten Oosten grenst het aan de Stellen-
 bosfche Bergen.

De Stellenbosfche Ber-
 gen. De Stellenbosfche Bergen zyn de hoog-
 ste van allen, welke in de nabuurschap ge-
 vonden worden, en gelyken, zo uit hoof-
 de van hunne hoogte als van hunne gedaan-
 te, vry wel naar den Tafelberg. Gedurende
 den tyd, waarin de Zuid-ooste winden
 heerfchen, zyn zy, even als dezelve, over-
 dekt van eene witte wolke. Maar die win-
 den doen zich hier gantsch anders gewaar
 worden dan in het Tafel dal. Zy waayen
 daar by dag en by nacht, en zyn niet stil
 dan

dan gedurende den tyd van twee uren, II.
 eene uur namelyk voor den middag, en Hoofdst.
 eene uur omtrent middernagt; maar op de
 Stellenbosfche Bergen gaan zy tegens den
 avond liggen, en blyven tot na middernagt
 volkomen bedaard. Hier gebeurt het nim-
 mer dat te gelyk ftrydige winden heerschen,
 het geen zeer dikwyls het geval is in het
 Tafeldal, waar zy elkanderen, om zo te
 spreken, de overhand menigwerf betwisten,
 en niet zelden verschrikkelyke stormen en
 vernielende orkanen veroorzaken.

De Rivier, welke door dit diftrikt loopt, Rivier in
 neemt haaren oorsprong uit de zo even ge- het Stel-
 melde Bergen, en groeit, terwyl zy voort- lenbos-
 vloeit, aan, door het ontvangen der verschei- fche Di-
 dene Riviertjes, die het Moddergat bevog- ftrikt.
 tigen, en eindelyk ontlast zy zich in de
 Baai Falzo. Haar grond is bedekt met
 ke'fteenen. In het grootfte gedeelte van
 dezen froom vindt men flegts kleine visch,
 als grundels, aaltjes, en meer dergelyke
 foorten; doch naby haaren mond zyn de
 visfchen grooter, en fomtyds vangt men daar
 wel eens zeevisch.

De Kolonie heeft over deze River eene Brug over
 brug moeten aanleggen; maar dezelve was deze
 in het eerst zo smal en ongemaklyk, dat geen rivier.
 wagen 'er zonder gevaar kon overryden.
 Een gegoed Burger, wien het algemeen be-
 lang ter harte ging, de menigvuldige onge-
 lukken, welke de kwade aanleg dezer Brug-
 ge veroorzaakte, met aandoening van
 medelyden vernemende, deed aan de Re-
 gering van Stellenbosch den voorflag, om 'er

II. eene andere op zyne eigene kosten over te
 Hoofdst. leggen, die ruiner en gemaklyker zyn zou-
 de. Lightelyk begrypt men dat zulk eene
 aanbieding niet van de hand gewezen werd.
 De voorwaarde der aanneming was egter,
 dat hy van niemand ooit eenig Bruggeld
 zoude mogen afvorderen. Het werk werd,
 overeenkomstig met zyn gemaakte bestek,
 voltooid, en het is sedert in zeer goeden
 staat onderhouden geworden. De edelmoe-
 dige stichter van het zelve, wiens naam niet
 behoort vergeten te worden, was Jan Joris
 Grimpe.

Andere
 Brug
 over de
 Rivier.

Toen Willem Adriaan van der Stell Gou-
 verneur van de Kaap was, liet hy, op kos-
 ten der Kompagnie, eene schoone en groote
 Brug over de Rivier leggen, om gemeen-
 schap te hebben met de Landgoederen,
 welke hy in Hottentotsch Holland bezat.
 Gedurende den tyd van zyne Regeringe
 werd die Brug zeer wel onderhouden;
 maar nadat hy in ongunste vervallen was,
 heeft men dezelve volstrektelyk verwaar-
 loosd, zodat zy, ten ryde van *Kolbe*, op
 het punt stond van in te storten.

Staat der
 Gebou-
 wen in
 het di-
 strikt.

Aan de oevers van deze Riviere pron-
 ken verscheidene fraaye Landhuizen, en
 over het algemeen genomen is dit distrikt
 vervuld met gemaklyke en schoone Huizen.
 Kunst en Natuur hebben ten dien einde
 het hare toegebragt, en men moet erken-
 nen dat deze Kolonie in eenen zeer bloeyen-
 den staat is. Onder de Huizen van het
 eigenlyk genoemde Stellenbosch was 'er,
 toen

toen *Kolbe* aan de Kaap verkeerde, geen **II.**
 fraayer, geryflyker of beter gelegen dan **Hoofdft.**
 dat, het welk eertyds aan eenen Predikant
 der Kolonie, Pieter Kalden, toebehoorde.
 De Velden en Wyngaarden, die het om-
 rirgen, en 'er toe behooren, zyn onge-
 meen vrugtbaar. De Tuinen zyn verfierd
 met de fchoonfte vrugten en bloemen,
 welke aan de Kaap gevonden worden, en
 de Wynen, die ter dezer plaatfe vallen,
 zyn zeer uijtmuntend. Daarenboven is 'er
 goede gelegenheid om te jagen, en men
 heeft 'er overvloed van visch, dewyl de
 plaats aan het Zeefttrand gelegen is. — Om
 over de voortreflykheid van dit Landgoed te
 oordeelen, behoeven wy flegts te weten
 dat de Heer Kalden, toen de Kompagnie
 aan alle haare Bedienden, zonder onder-
 fcheid, bevel zond om hunne landgoede-
 ren aan anderen over te doen, het zyne voor
 eene fom van twintigduizend guldens ver-
 kocht heeft.

Het laafte diftrikt, het welk wy hier **De Bot.**
 in aanmerking te nemen hebben, is de zo- **tetary.**
 genaamde Bottelary. Het is het noordelyk-
 fte deel van de gehele Stellenbosfche Ko-
 lonie, en grenst ten Zuiden aan Stellen-
 bosch, ten Oosten en Noorden aan Dra-
 kenstein, en ten Westen aan de Mosfel-
 bank. — In dit diftrikt zamelt men meer
 Hooi in, dan in alle andere deelen van de
 Kaap te famen, want overal elders wordt
 het gras in de weiden genoegzaam geheel
 afgegeten. Hier is het egter in zo groten
 overvloed, dat alle de overige ftr-ken, ware
 het

II. het noodig, 'er ligtelyk van zouden kunnen Hoofdst. voorzien worden.

Paarden- De Berg, welke dit distrikt van het berg. Drakensteinsche affcheidt, draagt den naam van Paardenberg, omdat hier eertyds eene grote menigte wilde Paarden gevonden werd. Dezelve is de eenigste hoogte, die in de gantsche Bottelary den naam van Berg eigenlyk verdient; want de zo genaamde Joosten- Joosten berg, die zynen naam van zekeren berg. Joost, deszelfs eersten bewoner, bekomen heeft, is ook wel midden in dit distrikt gelegen, maar zo laag dat hy met regt niet onder het getal der Bergen kan gebragt worden, dewyl zyne verhevenheid niet genoeg in het oog loopt, om hem van de aanzienlykste heuvelen te onderscheiden. Op dezen heuvel heeft men vele weiden en Landgoederen, welke den eigenaren aanmerkelyke voordeelen opbrengen.

Voordezen had de Kompagnie hier eenen post, waarop zy Koorn en Tarw zaaide; doch dewyl de daarover gestelde Dienaars hun eigen voordeel meest behartigden, kwam 'er te weinig van de veldvrugten in de Magazynen der Kompagnie, waarom zy besloot de onnoodige kosten, welke zy in dit geval deed, af te schaffen, en het volk, dat daar de wagt hield, elders, waar het van meer vrugt kon zyn, te gebruiken.

Hoeda- Het water, dat in dit distrikt hier en nigheid van het water daar in putten en andere laagten, wanneer het geregend heeft, blyft staan, wordt in den

den zomer brakagtig, en zelfs, wanneer'er II.
 van tyd tot tyd geen versch water bykomt, Hoofdst.
 zo zout als zeewater. De Inwoners zyn in dit
 egter niet zelden in de noodzakelykheid om distrikt.
 van het zelve, by gebrek van beter, gebruik
 te maken.

Het Hout is hier niet overvloediger dan Gebrek
 goed water, zodat de Inwoners zich slegts ^{aan}
 van struiken of ligte takken tot hunnen Hout.
 brand bedienen moeten. De Kompagnie
 heeft, by het uitdeelen der gronden, wel
 bevolen dat men zeker gedeelte tot houtak-
 kers zoude aanleggen, onderbedreiging dat
 de nalatigen alle hunne goederen verbeuren
 zouden; maar hoe plegtig en ernstig dit be-
 vel ook ware, word het egter geenszins op-
 gevolgd. De Kompagnie heeft hier zeer
 vele Eikenboomen geplant, die ongemeen
 wel zyn opgefchooten. Daarenboven heeft
 zy, op straffe van geesfeling, verboden
 deze boomen te schenden, of 'er, zonder
 uitdrukkelyk verlot, eenen enkelen tak van
 af te nemen.

DERDE AFDEELING.

*Beschryving der Kolonien van Drakenstein
 en Waveren.*

Reeds in den jare 1675, toen het be- Oor-
 stek der Stellenbosche Kolonie voor de sprong
 meenigte der Inwoners te klein geworden van de
 was, Draken.

II. was, hadden byzondere personen, die uit Hoofdst. den dienst der Kompagnie ontslagen, en op steinsche vrye voeten gesteld waren, een begin ge- Kolonie. maakt met eenig land, ten Noorden van de gemelde Volkplantinge gelegen, te bebouwen en te beplanten. Niet vele jaren daarna werd die streek, op her voorstel der Heeren Staten Generaal, met goedvinden der Bewindhebberen, verder bevolkt door Fransche Vluchtelingen. In den jare 1685 namelyk, werden velen der Gereformeerden, die genoodzaakt geweest waren Frankryk, uit hoofde der vervolgingen om den Godsdienst, te verlaten, zonder betaling van eenig kostgeld, herwaards overgevoerd. In de landstreek, welke hun ter inwoning werd aangewezen, vonden zy reeds verscheidene Konstenaars en Ambagtsluiden in hun, die zich daar te voren neergezet hadden. Welhaast bestond deze grote Kolonie byna geheel uit Franschen van afkomst, uitgezonderd dat 'er eenige weinige Duitschers, die zich hier door huwelyken gevestigd, of een landgoed voor hun geld gekogt hadden, bleven wonen.

Van waar Het was de Gouverneur Simon van der deze Kolonie haaren naam heeft. Stell, die aan deze Kolonie den naam, welken zy nog heden draagt, gegeven heeft, ter eere van den Baron van Reede, Heere van Drakenstein, in de Provincie van Utrecht. Deze Heer werd in den jare 1685 door de Kompagnie naar de Kaap afgevaardigd, met volle magt om den staat der zaken, en de klagten der Ingezetenen te onderzoeken, en alle veranderingen te maken, die

die hy gevoeglyk zoude oordeelen. Van der Stell liet niet na zyn hof te maken by eenen Man die hy wist dat zyne handelingen met naauwkeuriheid zoude naargaan, indien hy hem niet op de eene of andere wyze voldoening wist te geeven; en dit gelukte hem in zo verre dat hy door den gemelden Heer in zynen post van Gouverneur bevestigd werd, die ook oordeelde dat alles, wat tot dien tyd toe gedaan was, dienen kon om de belangen der Kompagnie te bevorderen.

Men vindt deze Kolonie in de Kaarten Noordwaards van Stellenbosch geplaatst, daar dezelve volgens het Kaartje van *de la Calle* Oostwaards van dezelve gelegen is. Men vindt deze Kolonie in de Kaarten Gelegenheid en uitgestrekt. *Kolbe* maakt deze Landstreek van eene zeer grote uitgetrektheid; volgens hem grenst zy ten Zuiden aan den Berg, welken hy *Keer-weer* noemt. — Ten Oosten heeft zy eenen regel Bergen, die haar als omgeven, en naar haar de *Drakensteinsche* Bergen genoemd worden. Aan eenen derzelven, die naast aan *Keer weer* ligt, geeft de gemelde Schryver den naam van den *Moeyelyken* Berg, omdat hy zeer steil is, en men dus vry wat moeite moet aanwenden, om 'er op te klauteren, terwyl daarenboven die opgang nog ongemaklyker wordt, nademaal de weg zeer smal, en met kleine puntige steenen vervuld is, welke, onder het gaan, merkelyk verveelen. Ten Noorden stelt hy de *Saldantia* Baai, en ten Westen heeft de Natuur de reeds beschrevene *Bottelary* en den *Paardenberg* tot grenzen geplaatst.

— Va-

II. — Valentyn heeft haare uitgestrektheid
 Hoofdst. begroot op wel zo veel Lands als de
 Zeventien Nederlandsche Provinciën bevat-
 ten; doch dit is zekerlyk zeer buitensporig,
 dewyl hy nog te ver gegaan zoude zyn,
 indien hy haar de grootte van de Zeven Pro-
 vincien had toegeschreven. Men verzekert
 dat het geheele distrikt van Drakenstein
 met het Land van Waveren naauwlyks meet
 dan dertig uren gaans lang, en half zo
 breed is, zodat het omtrent een twaalfde
 gedeelte der zeventien Provinciën zoude
 uitmaken. Het is dus niet wel de helft
 groter dan Holland en Westfriesland. Hier
 uit ziet men ook dat de begroting van Hot-
 tentotsch Holland al te ruim wordt opge-
 geven, wanneer men het niet kleiner stelt
 dan ons Holland. Minder zoude men
 bezyden de waarheid gaan, mette beweren
 dat al het Land, het welk de Kompagnie
 aan de Kaap bezit, in grootte by de zeven
 Vereenigde Provinciën moet vergeleken
 worden.

Gefcha-
 penheid
 van het
 Land.

Men vindt in Drakenstein zeer goed Land,
 waar beter Vrugten vallen dan in andere
 plaatsen; doch 'er zyn ook vele koude en
 gure Gebergten in begrepen. Men heeft 'er
 Wyn- en Koorlanden, welker vrugtbaar-
 heid onder anderen daaruit blykt dat de
 Fransche Vluchtelingen, die van alles on-
 voorzien aan de Kaap gekomen zyn, en dus
 Vee, gereedschap en andere noodwendig-
 heden van de Kompagnie moesten overne-
 men, eenige jaren geleden, reeds zo veel
 overgewonnen hadden, dat zy hunne schuld,
 die

die ettelyke Tonnen Gouds beliep, konden afleggen. Daarenboven zyn zy in staat gesteld geworden om, in plaats van de slegte hutten en geringe boerenhuizen, welke zy in het eerst bewoonden, gebouwen op te rigten, die met den voordeligen toestand van hun land meer overeenkomst hebben.

II.
Hoofdst.

— In deze gansche Kolonie is, eigenlyk gesproken, noch Dorp, noch openbaar Gestigt, waarin de Overheid haare vergaderingen houdt. In het Burgerlyke heeft zy dezelfde Regering als Stellenbosch, waar de Bailjuw of Landdrost over beide de distrikten zyne woning heeft. Eene Kerk en een Watermolen zyn de eenigste Gebouwen, die 'er ten algemenen nutte gevonden worden. De Huizen slaan hier en daar verspreid, en de Boerderyen zyn verder van elkanderen afgeleggen dan in het Stellenbosche. Men heeft 'er geene van die fraaye en welaangeligde Gestigten, op welken de Kaap mag bogen. Schoon de bewoners (gelyk wy reeds aanmerkten) hunne Huizen wel merkelyk verbeteren, vernoegen de meesten hunner zich egter met eene goede stalling voor hun Vee, en met ecnige weinige vertrekken, welke ter hunner inwoninge dienen. Hoewel het Zuidelykste gedeelte van Drakenstein, het welk *Kolbet* tuschen den Berg Keerweer en de Kerk stelt, wel zeer steen- en bergagtig is, moet men egter erkennen dat het alles, wat de Kaap elders voortbrengt, in overvloed verschaft.

De Bergen van dit distrikt, zyn even als de meesten der geenen, die de Kaap omringelen, Algemeene beschryving

II. gen, gedurende de maanden Juny en July, Hoofdst. welke hier de Wintermaanden zyn, met der Ber. sneeuw overdekt, die 'er iomtyds tot het gen. midden van Augustus of het begin van September op blyft liggen. Wanneer zy smelt, dan voorziet zy het lage land zo rykelyk van water, dat men 'er in geenentyd van het jaar gebrek aan heeft.

De Berg- Niet ver van den Berg, aan welken *Kol-* rivier. *be* den naam van Moeyelyken Berg gegeven heeft, ontspringt eene River, die den naam draagt van de Berg-rivier. Dezelve loopt met vele bogten Noordwaards, en ontvangt verscheidene Beekjes, waardoor zy eene vry grote Rivier wordt. Aan eenen der bogten staat de Kerk nevens eenige Huizen, en ter wederzyde heeft men vrugtbare Landgoederen, die niet zeer dicht by elkanderen gelegen zyn, schoon de eigenaars egter klagen dat hunne plaats te bekrompen is, en dat zy geene ruimte genoeg hebben om hun Vee te voeden. — Hieruit kan men opmaken dat zy het in vry groten overvloed bezitten. — De Volkplanting had, ten tyde van *Kolbe*, reeds eenigentyd lang eene goede som gelds bezeten, om her een of ander werk ten algemenen nutte te bekostigen; doch men had toen van dezelve nog geen gebruik gemaakt, niettegenstaande eene Brug over deze Rivier ten hoogsten noodig moest geoordeeld worden, dewyl 'er naauwlyks een jaar omgaat dat niet de een of de ander, die 'er tragt over te komen, verdrinkt. In den Zomertyd, van de maand October namelyk tot April, is

15 het water wel zo laag, dat het nauw- lyks tot aan de knieën komt, maar in den wintertyd loopt de River over, en overftroomt de Landeryen, die aan haare oevers gelegen zyn. Dikwyls wordt dan alle gemeenfchap tufchen de eene en andere zyde afgefneeden, zodat de Inwoners zelfs niet in de Kerk komen kunnen.

Wanneer men van den Berg Keer-wecr naar de Kerk gaat, is 'er ter linker zyde een weg, langs welken men naar Stellenbosch komen kan, die wegens het gevaar, waaraan men op denzelfen bloot staat, de Bangehoek genoemd wordt. Men loopt 'er wel eens gevaar van Leeuwen, Tygers en andere Roofdieren. Daarenboven is hy zeer smal, en heeft hier en daar verfhrikelyke fteilten, zo dat men 'er nooit buiten nood is van in het voorbylopend water te vallen.

Hoe ongemakkelyk en gevaarlyk deze weg ook zyn moge, heeft men egter aan den zelfen eenige Buitenplaatsen aangelegd. Eene van dezen behoorde, toen aan de Kaap bevond, aan den Heere Jan Mulder, Bailjuw of Landdrost der Kolonien van Stellenbosch en Drakenstein. Men vindt deze Plaats, die toen den naam van Zorgvliet droeg, befchreven als eene, waarin Konst en Natuur elkanderen den rang betwiften. Aan dezen weg en in deszelfs nabuurfchap wordt getuigd dat verfhiedene andere Landhuizen zyn. — Verder naar het Noorden voortgaande, gaat men eenige weinige fraaye Buitenwoningen